

СТУДЕНТСЬКА МОБІЛЬНІСТЬ В МЕЖАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

STUDENT MOBILITY WITHIN THE FRAMEWORK OF THE BOLOGNA PROCESS IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Стаття присвячена дослідженню питань мобільності студентів в межах Болонського процесу в українських закладах вищої освіти. Мета статті – проаналізувати стан міжнародної студентської мобільності в Україні, а також дослідити актуальні програми для студентської мобільності, що функціонують в українських закладах вищої освіти в межах Болонського процесу. Встановлено, що студентська мобільність не лише сприяє інтеграції здобувачів освіти в міжнародну академічну спільноту, а й надає доступ до освітніх ресурсів та надбавь провідних наукових та освітніх установ, відкриває перспективи для професійної само-реалізації. Серед головних причин невеликої кількості українських студентів, які брали участь у міжнародних програмах академічної мобільності протягом навчання, виокремлено недостатню обізнаність наукових та науково-педагогічних співробітників у міжнародних програмах обміну, фінансові бар'єри, а також низький рівень володіння викладачами та студентами іноземними мовами. Визначено такі основні фактори, що впливають на вибір освітньої установи для мобільності: рейтинг навчального закладу, країни, міста; вартість участі у програмі мобільності; навчальні ресурси та викладацький склад приймаючої установи; особливості розміщення учасників. Виявлено, що в Україні найпопулярнішою міжнародною програмою академічної мобільності є Програма міжнародної співпраці Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту Erasmus+. Програма надає можливості навчальної та академічної мобільності в освіті, пропонує участь у різноманітних проєктах для розвитку співпраці та відкритості між громадянами різних країн. Головними пріоритетами Програми є різноманітність та інклюзія; цифрові трансформації; навколишнє середовище; боротьба з кліматичними змінами; громадянські цінності та активність. На прикладі Національного авіаційного університету розглянуто діяльність українського закладу вищої освіти для популяризації міжнародної студентської мобільності. Визначено, що просування мобільності здобувачів освіти відбувається шляхом проведення різноманітних заходів, а саме семінарів, презентацій міжнародних програм, онлайн та офлайн зустрічей з учасниками програми Erasmus+. З'ясовано, що збільшення кількості мобільних студентів в українських освітніх установах зробить національну систему вищої освіти більш функціональною та інноваційною, сприятиме її реформуванню та запровадженню європейських освітніх стандартів.

The article is devoted to the study of the issues of student mobility within the framework of the Bologna Process in Ukrainian higher education institutions. The purpose of the article is to analyse the state of international student mobility in Ukraine, as well as to investigate current programmes for student mobility operating in Ukrainian higher education institutions within the framework of the Bologna Process. It has been established that student mobility not only contributes to the integration of higher education seekers into the international academic community, but also provides access to educational resources and assets of leading scientific and educational institutions, opens prospects for professional self-realization. Among the main reasons for the small number of Ukrainian students who participated in international academic mobility programmes during their studies the following ones have been singled out: the insufficient awareness of scientific and scientific and pedagogical staff in international exchange programmes, financial barriers, as well as the insufficient level of foreign language proficiency of teachers and students. The following main factors affecting the choice of an educational institution for mobility have been identified: rating of the educational institution, country, city; the cost of participation in the mobility programme; educational resources and teaching staff of the host institution. It has been determined that the most popular international programme of academic mobility in Ukraine is the Erasmus+ Programme of International Cooperation of the European Union in the field of education, training, youth and sport. The Programme provides opportunities for educational and academic mobility in education, offers participation in various projects for the development of cooperation and openness between citizens of different countries. The main priorities of the Programme are diversity and inclusion; digital transformations; environment; combating climate change; civic values and activism. On the example of the National Aviation University, the activities of the Ukrainian higher education institution in order to popularize international student mobility among higher education seekers have been characterized. It has been determined that the promotion of student mobility takes place by holding various events, namely seminars, presentations of international programmes, online and offline meetings with participants of the Erasmus+ programme. It has been found that increasing the number of mobile students in Ukrainian educational institutions will make the national system of higher education more functional and innovative, as well as contribute to its reformation and introduction of European educational standards.

Ключові слова: інтернаціоналізація освіти, Болонський процес, студентська мобільність, Європейський простір вищої освіти, міжнародна співпраця.

Key words: internationalization of education, Bologna Process, student mobility, the European Higher Education Area, international cooperation.

УДК 378.1:331.556.4
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.6>

Кульчицький В.І.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
і перекладу
Національного авіаційного університету

Іванова Ж.Є.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
і перекладу
Національного авіаційного університету

Постановка проблеми. Мобільність студентів закладів вищої освіти за кордоном є надзвичайно важливим аспектом в контексті інтернаціоналізації вищої освіти. Впродовж останніх десятиліть помітне значення зростання кількості студентів, що переїжджають до інших країн задля академічної мобільності та кращої професійної підготовки. Враховуючи швидкі темпи міжнародної співпраці, обмін досвідом стає одним з основних аспектів інтернаціоналізації вищої освіти. Саме тому досвід студентів, які брали участь у проєктах студентської мобільності, є критично важливим для українського суспільства загалом та системи освіти зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями міжнародної студентської мобільності цікавиться чимала кількість українських дослідників. Так, наприклад, М. Р. Романинець [7] вивчала академічну мобільність українського студентства в умовах глобалізованого простору з точки зору філософсько-правових аспектів; О. Сушик та І. Сушик [9] розглядали академічну мобільність українських студентів в історичній ретроспективі; Ю. В. Гришук [1] зосереджувала увагу на проблемах та перспективах міжнародної академічної мобільності в Україні; М. І. Стрюк, С. О. Семеріков та А. М. Стрюк [8] застосовували системний підхід до аналізу академічної мобільності, виокремивши основні тенденції її розвитку.

Як внесок до вже існуючих доробків, що вивчають питання студентської мобільності, у пропонованій науковій розвідці схарактеризовано студентську мобільність в Україні в межах Болонського процесу на прикладі конкретного закладу вищої освіти.

Мета статті – проаналізувати стан міжнародної студентської мобільності в Україні, а також дослідити актуальні програми для студентської мобільності, що функціонують в українських закладах вищої освіти в межах Болонського процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Студентська мобільність є наслідком світових глобалізаційних процесів, що надає студентам можливість здобувати освіту чи працювати поза межами рідної країни [9, с. 10]. На думку М. І. Стрюк, С. О. Семерікова та А. М. Стрюк, особистість, яка має високий рівень мобільності, здатна навчатись, працювати і взаємодіяти з іншими людьми в будь-якій країні світу [8, с. 38]. Студентська мобільність не лише сприяє інтеграції здобувачів освіти в міжнародну академічну спільноту, а й надає доступ до освітніх ресурсів та надбань провідних наукових та освітніх установ, відкриває перспективи для професійної самореалізації [9, с. 10].

Економічні та політичні процеси сьогодення безсумнівно впливають на типи та напрями міжнародної академічної мобільності. Студентська мобільність набуває організованого та структурованого характеру, особливо у тих регіонах, де

укладаються домовленості академічного партнерства між університетами [9, с. 11].

Міжнародна студентська мобільність в межах Болонського процесу є одним з ключових інструментів інтернаціоналізації вищої освіти у європейських країнах. У 2012 р. на Бухарестській Міністерській конференції, у якій також брала участь і делегація України, під час обговорення питань освітньої політики, було прийнято Стратегію мобільності для Європейського простору вищої освіти. У цій Стратегії було зазначено цілі мобільності, а також схарактеризовано основні дії країн Європейського простору вищої освіти щодо здійснення обмінів та усунення перешкод для студентської мобільності [3, с. 27].

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579 «Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність» визначає «цілі, завдання, порядок організації академічної мобільності, умови повернення до місця постійного навчання (роботи), виконання програм академічної мобільності, визнання та зарахування її результатів для здобувачів освіти (наукових ступенів), які навчаються в закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах, а також працівників зазначених закладів та установ» [5]. Серед цілей академічної мобільності виокремлено наступні: інтеграція України в Європейський простір вищої освіти; обмін досвідом у науковій та освітній сферах; модернізація і цифровізація національної освіти, підвищення її якості та конкурентоспроможності; удосконалення професійних навичок учасників академічної мобільності; розвиток співробітництва і підтримка зв'язків з міжнародними партнерами у науково-освітній галузі [5].

Як бачимо, академічна мобільність є важливим чинником інтернаціоналізації вищої освіти у нашій державі. Однак, сьогодні можна спостерігати недостатньо високий рівень мобільності студентів з українських закладів вищої освіти. Україна демонструє досить низькі показники кількості здобувачів вищої освіти, які брали участь у міжнародних програмах академічної мобільності протягом навчання. Головними причинами цього є недостатня обізнаність наукових та науково-педагогічних співробітників у міжнародних програмах обміну, фінансові бар'єри, а також низький рівень володіння викладачами та студентами іноземними мовами [3, с. 28].

Основними факторами, що впливають на вибір освітньої установи для мобільності є: рейтинг навчального закладу, країни, міста; вартість участі у програмі мобільності; навчальні ресурси та викладацький склад приймаючої установи; особливості розміщення учасників.

Сьогодні найпопулярнішою в Україні міжнародною програмою обміну є Erasmus+ – Програма

міжнародної співпраці Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту [2]. Метою програми є підтримка особистісного, освітнього і професійного розвитку громадян Європейського Союзу і поза його межами задля поліпшення якості робочих місць і соціального згуртування, розвитку інноваційної діяльності і прищеплення активної позиції громадянам. Програма надає можливості навчальної та академічної мобільності в освіті, пропонує участь у різноманітних проєктах для розвитку співпраці та відкритості між громадянами різних країн. Головними пріоритетами Програми є різноманіття та інклюзія; цифрові трансформації; навколишнє середовище; боротьба з кліматичними змінами; громадянські цінності та активність [6].

Україна є країною-партнером не асоційованим до Програми Erasmus+ і відноситься до країн Східного Партнерства – Регіон 2. У своєму статусі організації з України отримують доступ до участі в конкурсах як монобенефіціари чи у складі партнерств з декількох країн Програми [6].

Для громадян України участь в Erasmus+ можлива в індивідуальному форматі, або від організації/компанії, що офіційно зареєстрована на території України. Проте необхідно врахувати, що відповідно до місцеперебування громадянина (національності, місця навчання, країни проживання) перелік можливостей може варіюватися [10].

Активний розвиток співпраці з міжнародними партнерами – одна з провідних цілей українських закладів вищої освіти. Розглянемо пріоритетні напрями розвитку міжнародної співпраці (включаючи міжнародну студентську мобільність) закладу вищої освіти на прикладі Національного авіаційного університету. Відповідно до інформації, поданої Навчально-науковим інститутом міжнародного співробітництва та освіти Національного авіаційного університету, серед основних напрямів розвитку міжнародної співпраці переважають наступні [4]:

- аналіз навчальних планів Національного авіаційного університету та авіаційних закладів вищої освіти світу з метою переймання провідного досвіду підготовки студентів іноземними партнерами;

- введення авіаційних дисциплін у навчальні плани «неавіаційних» спеціальностей, щоб підготувати різнопрофільних конкурентоспроможних спеціалістів авіаційної галузі;

- запровадження якісного викладання дисциплін професійною англійською мовою;

- залучення провідних викладачів університету до системи підготовки та перепідготовки авіаційних кадрів.

Підвищення іміджу університету на міжнародній арені забезпечується шляхом підписання угод та контрактів для розширення можливостей співпраці. Зокрема, підписано угоду про створення

Міжнародної асоціації авіаційної та аерокосмічної освіти (ALICANTO). Також на базі університету створено комплексну програму щодо розширення експорту освітніх послуг та збільшення кількості іноземних студентів у Національному авіаційному університеті на 2019 – 2029 роки.

Визначено такі цілі міжнародної співпраці Національного авіаційного університету з іноземними партнерами:

- укладання двосторонніх та багатосторонніх угод з провідними університетами світу;

- встановлення алгоритму підвищення кваліфікації та перепідготовки авіаційних спеціалістів різних країн світу;

- участь у міжнародних проєктах та програмах підтримки авіаційної галузі;

- розвиток співпраці з провідними розробниками авіаційно-космічної техніки [4].

Національний авіаційний університет бере активну участь у програмі Erasmus+, залучаючи своїх студентів до міжнародної академічної мобільності. Для прикладу, в рамках програми академічної мобільності Erasmus+, свого часу університет пропонував здобувачам вищої освіти взяти участь у конкурсах на навчання у Lodz University of Technology (Польща) тривалістю три місяці; навчання у Fakulteta za varstvo okolja (FVO) / Faculty of Environmental Protection (Словенія) тривалістю один семестр; навчання в University of Gdańsk (Польща) тривалістю один семестр; навчання в Universidad Politécnica de Cartagena (Іспанія) тривалістю один семестр; навчання в University of Ecology and Management in Warsaw (Польща) тривалістю один семестр тощо [11].

На додаток до вказаної Програми, університет також просуває студентську мобільність в межах Болонського процесу шляхом інформування здобувачів освіти про різноманітні гранти, конкурси, стипендійні програми, надаючи студентам підтримку у процесі подання заявок на участь. Сьогодні такі програми для української молоді здебільшого мають на меті підтримку українських університетів та надання студентам можливостей долучитися до відновлення України.

До того ж, в університеті систематично проводяться різноманітні заходи – семінари, презентації програм, онлайн та офлайн зустрічі з учасниками програми Erasmus+ з метою популяризації міжнародної студентської мобільності серед молоді. Під час таких заходів учасники обговорюють особливості та переваги студентської мобільності; ознайомлюються з вимогами до здобувачів освіти, які мають намір взяти участь у тій чи іншій програмі мобільності; дізнаються перелік документів, необхідних для навчання чи стажування, критерії відбору учасників; обговорюють міжнародні проєкти співпраці, що діють в університеті та відстежують можливості, які відкривають для них ці проєкти;

обмінюються досвідом участі у програмі Erasmus+ та інших міжнародних проєктах; дізнаються про перспективи удосконалення навичок володіння іноземною мовою і т. ін.

Вагомою складовою просування міжнародної студентської мобільності є створення консультативно-інформаційних та навчально-наукових центрів університету за кордоном із залученням до роботи у них випускників-іноземців. Реалізація програми щодо обміну освітніми послугами та збільшення кількості мобільних студентів у Національному авіаційному університеті посилить міжнародний імідж України як авіаційної держави та підвищить конкурентоспроможність університету як одного з провідних закладів вищої освіти світової системи авіаційної галузі [4].

Важливою задачею українських закладів вищої освіти є сприяння мобільності студентів в межах Болонського процесу. Збільшення кількості мобільних студентів матиме беззаперечні переваги для національної системи освіти, адже це зробить її більш функціональною та сучасною, сприятиме підготовці компетентних фахівців у різних галузях, просуне українські університети на міжнародній академічній арені, а також впровадить інноваційні підходи та методики викладання у систему вищої освіти.

Висновки. Отже, сьогодні національні заклади вищої освіти знаходяться на шляху розвитку міжнародного співробітництва та академічної мобільності здобувачів освіти. Незважаючи на певні перешкоди, як-от нестача фінансової та інформаційної підтримки, недостатній рівень володіння студентами іноземними мовами, українська система освіти все ж таки поступово досягає певних успіхів на міжнародній арені. У сучасних умовах інтернаціоналізації вищої освіти активне залучення студентства до участі у міжнародних програмах, проєктах, грантах має стати одним з першочергових завдань освітніх установ. Участь України у Болонському процесі вимагає реформування системи вищої освіти та запровадження європейських освітніх стандартів, що стає можливим значним чином завдяки міжнародній студентській мобільності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гришук Ю. В. Міжнародна академічна мобільність в Україні: проблеми та перспективи. *Освітлогічний дискурс*. 2014. № 2 (6). С. 33–40.

2. Еразмус+ – Програма Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту. *ERASMUS+UA*. URL: <https://erasmusplus.org.ua/> (дата звернення: 26.02.2024).

3. Золотарьова І., Сікорська І., Дебич М. Інтернаціоналізація і мобільність. *Болонський процес в Україні 2005-2020: досягнення, виклики та перспективи*. 2020. С. 27–30. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/03/BolognaStudy_Ukraine2005_2020_NEO_ukr.pdf (дата звернення: 26.02.2024).

4. Пріоритетні напрями розвитку міжнародної освіти університету. *Навчально-науковий інститут міжнародного співробітництва та освіти*. URL: <http://imco.nau.edu.ua/> (дата звернення: 27.02.2024).

5. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серп. 2015 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.02.2024).

6. Про Програму. *ERASMUS+UA*. URL: <https://erasmusplus.org.ua/programme-yes-erasmus/programme/> (дата звернення: 26.02.2024).

7. Романинець М. Р. Академічна мобільність українського студентства в умовах глобалізованого простору: філософсько-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2019. Вип. 21. С. 77–83.

8. Стрюк М. І. Семеріков С. О., Стрюк А. М. Мобільність: системний підхід. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Т. 49. № 5. С. 37–70.

9. Сушик О., Сушик І. Академічна мобільність українських студентів в історичній ретроспективі: витоки, напрями, мотиви. *Освітлогія*. 2019. № 8. С. 8–18.

10. Як взяти участь? *ERASMUS+UA*. URL: <https://erasmusplus.org.ua/programme-yes-erasmus/yak-vzyaty-uchast/> (дата звернення: 28.02.2024).

11. ERASMUS+. *Навчально-науковий інститут міжнародного співробітництва та освіти*. URL: http://imco.nau.edu.ua/?s=Erasmus&asl_active=1&p_asl_data=1&customset%5B0%5D=page&customset%5B1%5D=post&asl_gen%5B0%5D=excerpt&asl_gen%5B1%5D=content&asl_gen%5B2%5D=title&qtranslate_lang=ua&filters_initial=1&filters_changed=0 (дата звернення: 27.02.2024).